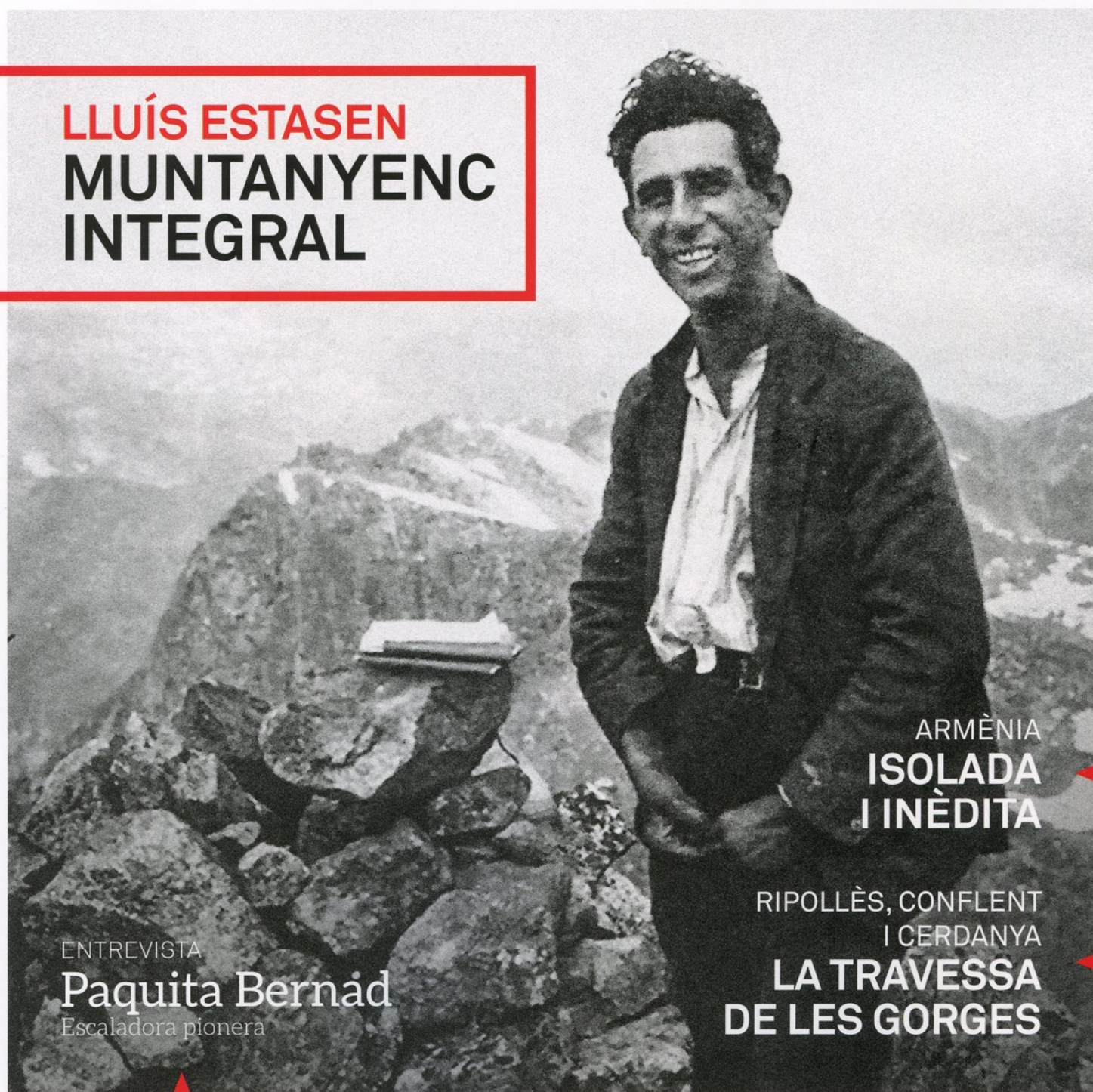

NÚM
277

VERTEX

LLUÍS ESTASEN
MUNTANYENC
INTEGRAL

ARMÈNIA
ISOLADA
I INÈDITA

RIPOLLÈS, CONFLENT
I Cerdanya
LA TRAVESSA
DE LES GORGES

ENTREVISTA

Paquita Bernad
Escaladora pionera

9-770042-442007

00277

5 €

MARÇ / ABRIL 2018

Federació d'Entitats
Excursionistes de Catalunya
Federació Catalana d'Alpinisme i Escalada

34 Esports de muntanya a Armènia

DANI DOMINGO

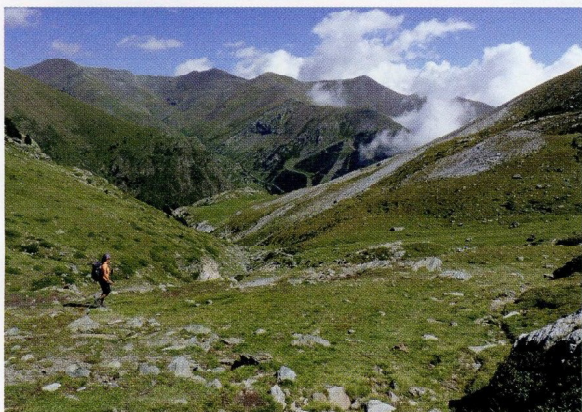
La muntanyosa Armènia no és una destinació gens habitual dels aficionats als esports a la natura. I no ho és injustament, perquè les opcions que proporciona per al gaudi de l'excursionisme, l'escalada i l'esquí de muntanya no són poques ni faltades d'atractiu.

50 Entrevista a Paquita Bernad

ÒSCAR I ALBERT MASÓ

Quan es parla d'escalada femenina pionera a Catalunya, ens venen al cap noms com Maria Antònia Simó i Carme Romcu, però cal reivindicar-ne d'altres com Paquita Bernad. A partir de 1944, la Paquita es va encordar amb els mítics TIM de Sabadell i va realitzar primeres ascensions a Montserrat, els Pirineus i Sant Llorenç del Munt.

66 Travessa pel Ripollès, Conflent i Cerdanya

DAVID GUIU I OLGA ROVIRA

Les comarques de la Cerdanya, el Ripollès i el Conflent configuren un entramat de valls fascinants per als amants de l'alta muntanya. Presentem una travessa per les gorges del Segre, Núria, Freser i Carançà; una amalgama de pics, comes i carenes al cor del Pirineu oriental.

PUBLICITAT, ADMINISTRACIÓ I VENDES
Consol Rodríguez
consol.rodriguez@feec.cat

SUBSCRIPCIONS I ATENCIÓ AL LECTOR
lectors.vertex@feec.cat

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA
Xavier Maduell

MAPES
MCH

MAQUETACIÓ I DISENY
Jaume Marco

IMPRESSIÓ
Litografia Rosés, SA

DISTRIBUCIÓ
SPM, SL
Llibreria Altaïr, SL

Dipòsit legal: B. 36121-1965
 ISSN: 0042-4420

Reservats tots els drets. Aquesta publicació no pot ser reproduïda ni totalment ni parcial sense consentiment de l'editor. Tampoc no pot ser transmesa per cap mitjà o mètode, ja sigui electrònic, mecànic o d'altre tipus.

VERTEX no es fa responsable de les opinions i valoracions subjectives que els col·laboradors puguin fer en els articles publicats a la revista.

VERTEX adverteix al lector que la pràctica dels esports de muntanya comporta riscos i aconsella extremar-hi les precaucions.

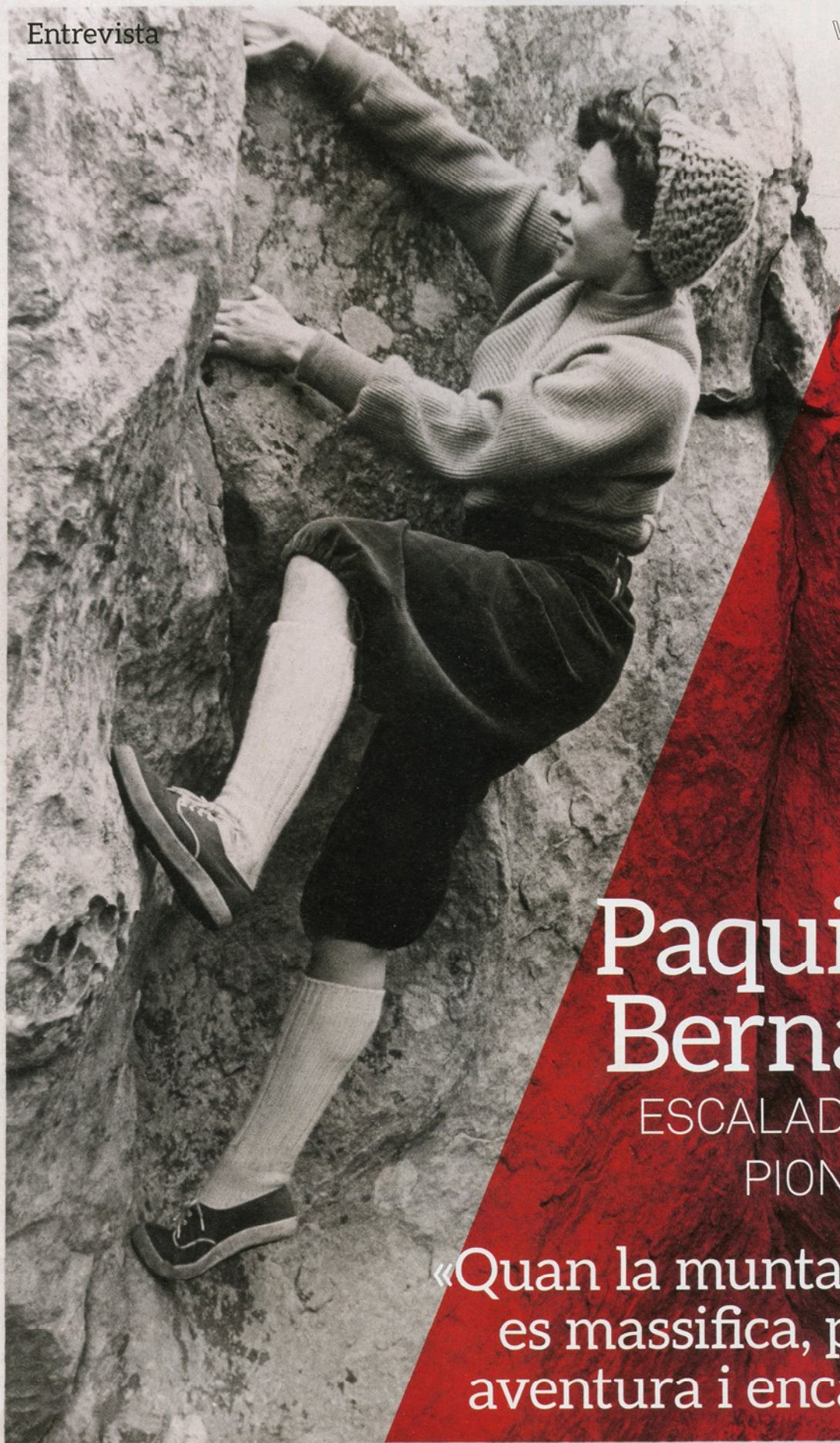

appec

editors de revistes i digitals

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Paquita Bernad

ESCALADORA
PIONERA

«Quan la muntanya
es massifica, perd
aventura i encant»

Quan es parla d'escalada femenina pionera a Catalunya, ens venen al cap noms quasi legendaris com Maria Antònia Simó i Carme Romeu, entre d'altres, però cal reivindicar amb llum pròpia la figura de Paquita Bernad Noviant. A partir de 1944, la Paquita va tenir la gosadia d'encordar-se amb alguns dels millors escaladors de postguerra, els mítics TIM de Sabadell, i va protagonitzar brillants primeres femenines i absolutes a Montserrat, els Pirineus i Sant Llorenç del Munt i l'Obac. L'any 1952 va emigrar a França amb el seu marit i company de cordada Albert Escolà (mort el 2015) i des de llavors no ha deixat mai d'escalar i fer ascensions als Alps, Pirineus i península Ibèrica.

Parla'ns dels teus inicis a la muntanya.

La muntanya des de sempre m'ha atret molt. De ben petita ja feia excursions a Centelles, a prop de Vic, on vaig néixer. Després, amb la Guerra Civil, la meua família es va haver de desplaçar i es va establir finalment a Sabadell. Passada la contesa vaig participar en una marxa de regularitat i llavors vaig conèixer els sabadellencs Joan Camp i Josep Alaix, del Terra i Mar (TIM), que em van invitar a fer escalada amb ells i m'hi vaig apuntar. El primer any d'escalada van animar-me a anar als Pirineus per les vacances, però jo no tenia calçat adequat. Llavors en Camp, que era sabater, va proposar de fabricar-me un parell de sabates per 250 pessetes, i així vaig poder disposar d'unes magnífiques sabates artesanes amb sola de goma i talons ferrats de claus d'ala de mosca.

Tot i ser un món gairebé exclusiu d'homes, què et va atreure de l'escalada?

Vaig descobrir-hi un ambient formidable i sa, d'una camaraderia excel·lent. Jo em sentia molt feliç escalant, en gaudia molt, i mai no he estat poruga. Sempre m'ha agradat més grimpar que caminar, encara que també m'he fet un fart de caminar. Ara bé, llavors era estrany que una noia anés sola a la muntanya amb nois, però he de dir que sempre van ser molt correctes amb mi. Jo escalava amb pantalons de golf perquè amb faldilles era molt incòmode. Però estava mal vist que les dones duguessin pantalons i, en arribar a l'estació de tren

de Sabadell venint de Montserrat, els nois m'insultaven. Llavors vaig enginyar-me les per dur una faldilla onrotllada a la motxilla. Abans d'agafar el tren me la posava per damunt dels pantalons i me'ls arremangava per tal que no es veiés que els duia a sota de les faldilles.

Què li semblava a la teua família que escalesis?

La meua mare deia que s'estimava més que ho fes jo que no pas ella. Certament no hi havia problema, al contrari, ella era molt indulgent i em feia tota confiança. Davant d'aquesta actitud seva, jo no vaig arriscar-me mai a fer res que no fos convenient. Ella patia, però crec que no gaire perquè no sabia gaire de què anava allò. Quan saps exactament el que pot passar, pateixes més, i crec que això m'ha succeït amb la meua filla Marina.

Com vas conèixer el qui va ser el teu futur marit i company de cordada, l'Albert Escolà?

Ens vam conèixer quan va tornar del servei militar i es va reincorporar al seu grup habitual d'escalada del TIM, amb el qual jo havia començat també a sortir. L'Albert era soci d'aquesta entitat de Sabadell, on va néixer, i també fou membre del Grup d'Alta Muntanya del Club Muntanyenc Barcelonès (el GAM), ja que el Joan Camp hi pertanyia. Jo també em vaig afiliar a tots aquests clubs. L'Albert va començar a escalar abans que jo. Ell havia fet la 29a ascensió al Cavall Bernat de Montserrat. Recordo que era molt prudent i no va succeir mai cap accident amb ell. Era meticulós i li apassionava tot allò referent a la muntanya (història, geologia, fauna). Va dissenyar el logotip del TIM i com que feia de manyà es fabricava els pitons i piolets. A França es va dedicar a la mecànica de precisió en el món de l'aeronàutica.

«Jo escalava amb pantalons de golf perquè amb faldilles era molt incòmode, però això era mal vist»

La Paquita signa l'any 1946 al llibre de registre del cim de la Talaia Gran, a Montserrat.

52

277

Vas encordar-te amb la flor i nata dels escaladors del moment, els artífexs de les primeres a les grans parets de Montserrat. Quins destacaries?

Primer de tot he de citar el Josep Alaix, del TIM. Per mi no hi ha hagut ningú millor que ell. Era prudent, excel·lent grimpaire i de molt bon caràcter. No estava mai enfadat. Era considerat el pare de tothom, tot i no ser gaire més gran, perquè sabia ensenyar i fer-te aprendre bé les tècniques d'escalada. També destacaria el Joan Camp, del mateix centre, un noi ferm, primet, agradable, ben entrenat i que s'enfilava molt bé. Del TIM també recordo el Tino Izquierdo, un adolescent adorable que llavors estudiava, els germans Lluís i Francesc Gual, els germans Camarasa, el Lluís Corominas, l'Andreu Sorolla, el Josep Galícia, en Josep Sanz, el Francesc Palau, etc. Durant l'obertura de la via TIM de l'Aeri, l'Albert i jo vam col·laborar-hi una mica, però sense participar-hi de ple. Vam veure, això sí, els moviments dels protagonistes.

Amb tots ells vas protagonitzar primeres ascensions absolutes i femenines. Amb quines condicions les vas fer?

Teníem moltes limitacions a causa de la postguerra. Empràvem cordes de cànem, que quan es mullaven pesaven molt i es posaven tan rígides que gairebé s'aguantaven dretes. Per al ràpel ens posàvem una baga en forma de vuit on s'hi fixava el mosquetó. Passàvem la corda pel mosquetó, llavors per l'esquena i au!, a baixar de pressa. La meva mare em va fer una jaqueta de vellut per protegir-me del frec. També usàvem cordes primes de cànem que s'havien de posar en doble per la seva precarietat... De fet, no quèiem gaire. Com que ens encordàvem a la cintura, recordo que un cop l'Alaix va relliscar a la cova del Drac, a Sant Llorenç, i de l'estrebada als ronyons va estar orinant sang durant una setmana. El transport el fèiem com podíem, a peu o en tren, res de cotxe. Venint del Pallars pujàvem als camions de la fusta i els pagàvem el trasllat. Ens tallàvem llesques de pa i menjàvem dalt dels troncs. Hi havia molt bon ambient.

Normalment escalàvem en cordada de tres i jo anava al mig. Dúiem escarpes i recordo que amb en Camp, a la cara nord de la Castellassa, jo estava preocupada per treure-les, però em va dir: «No et preocupis, et sortiran amb les mans». I així va ser, ja que les havia posat en simples forats. En aquella època sorties tres setmanes amb una motxilla plena de roba i de menjar, i quan aquest s'acabava tocava passar gana o espavilar-se. El Camp sabia munyir vaques i pelar i cuinar granotes. Als Pirineus creuàvem clandestinament la frontera perquè no dúiem salconduits, per molt que la Guàrdia Civil, ben armada, ens advertís: «Hagan sus merienditas y váyanse». D'aquesta forma vam poder fer el Vignemale, per exemple.

Hi havia competència entre cordades?

Sí, n'hi havia una mica, com quan vam anar amb el Camp a fer l'ascensió número 100 al Cavall Bernat de Montserrat. Resulta que tres companys seus del GAM (el Prats, l'Esteve i l'Estrems) s'assabentaren d'això i ascendiren el Cavall el dia abans al vespre.

A la via normal del Sentinella de Montserrat, el març de 1947.

53

277

Nosaltres, l'endemà, vam haver de fer la 101a ascensió amb un bon disgust per part del Camp en veure que se'ns havien avançat.

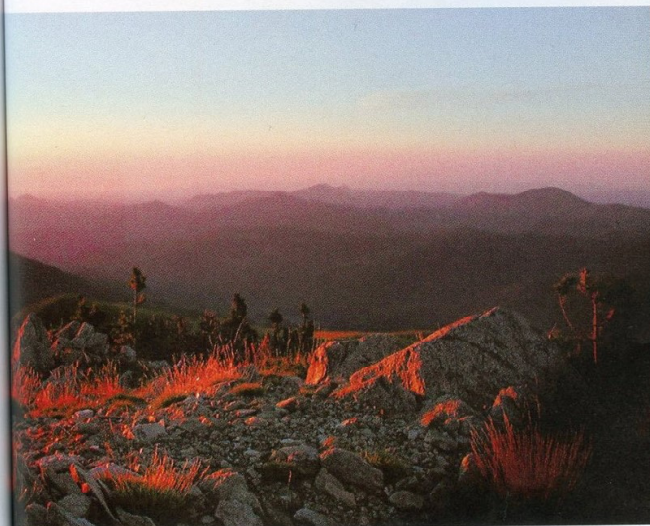
Quines altres dones escaladores hi havia en aquella època?

N'hi havia dues de Barcelona que eren bones, la Carme Romeu i la Maria Antònia Simó. Eren més veteranes que jo i no vaig encordar-me mai amb elles. També recordo la Mercè Masdevall, de Sabadell, i l'Antònia Caparrós.

Cap al 1951 et cases amb l'Albert i l'any següent emigreu a França, un país sense dictadura. Com us hi vau adaptar?

Vam sortir amb passaport turístic i ens vam establir a París a casa d'una tia meua, ja que la meua mare tenia origen francès. El primer que vam fer va ser anar a entrenar-nos fent *boulder* a Fontainebleau. No vaig veure pas espanyols allà, ja que aleshores era molt difícil sortir d'Espanya. Vam congeniar amb anglesos i ens vam fer socis del

Club Alpi Francès, el CAF. Vam ser ben acollits, tot i que sempre vaig trobar a faltar el simpàtic ambient català. Allà l'ambient era bo..., però diferent. Passàvem les vacances a Chamonix, fent ascensions i travesses al massís del Mont Blanc. Amb l'Albert ens combinàvem de cap de corda. Jo era molt àgil i superava seccions difícils, però quan calia fer força ell anava de primer. Era tan rar trobar espanyols que en Ravanel, guarda del refugi de Couvercle, ens apreciava molt. Alguns cops vam

Una llegenda molt antiga diu que "set gegants volien envair el cel amb una escala de pedra per pujar a dalt de la muntanya sagrada, el Canigó. Feien rodar enormes roques a davant seu i totes les valls en tremolaven.

Quan el Canigó va ser al seu abast, els déus decidiren d'enviar els Tretze Vents i els convertiren en set piles de pedra: el Pic dels Set Homes 2.724 m."

SUD CANIGÓ
www.sudcanigo.com

Josep Alaix i Paquita Bernad al refugi del Plan de l'Aiguille (Chamonix), el 1954. Bernad: «L'Alaix era considerat el pare de tothom perquè sabia ensenyar i fer-te aprendre bé les tècniques d'escalada».

«Vaig conèixer Terray, Rébuffat i Frison-Roche al massís del Mont Blanc»

Paquita Bernad i Albert Escolà a > la travessa de l'Aiguille du Midi a l'Aiguille du Plan, l'any 1956. Entre ells dos emergeixen les Grandes Jorasses.

creuar-nos amb el mític Lionel Terray fent de guia i una vegada vam coincidir amb en Gaston Rébuffat, que em va semblar molt simpàtic. El Roger Frison-Roche també el vam conèixer.

Vam viure 35 anys a París fins que vam jubilar-nos i l'any 1986 vam anar a viure a Occitània fins a dia d'avui. No vam perdre mai els vincles amb els companys catalans com l'Alaix, el Camp i el Josep Maria Silva, que fa poc ens va deixar. A l'estiu veníem uns dies a Catalunya a casa dels pares de l'Albert i aprofitàvem per fer escalades i tres mils als Pirineus. L'any 1954 l'Alaix va aconseguir venir a Chamonix amb nosaltres i vam fer junts el Mont Blanc i els Grands Charmoz. També altres

com el Camp i l'Estruch van poder venir; llàstima que per desgràcia van desaparèixer al Cerví...

Vau dur la vostra filla Marina a la muntanya des de ben petita...

Doncs fixa't que quan jo estava en estat de cinc mesos vam fer el Taillon i la Torre de Marboré, i quan la Marina tenia dos anys ja la vam dur a Fontainebleau. Als quatre anys la vam dur al Carlit, als set a l'Aneto i als setze al Mont Blanc. Es va encordar amb l'Albert i amb mi als Alps, als Pirineus i fins i tot a Gredos i als Picos de Europa. Ha fet travesses als Alps en solitari i també ha dut la seva filla Ayla des de ben petita a la muntanya. Li ha fet seguir els mateixos passos que ella va fer amb nosaltres. Per altra

banda, la Marina és antropòloga i arran d'això vaig començar a fer espeleologia amb ella per visitar cavitats. També em va dur a fer caiaç quan jo tenia 50 anys i l'he anat practicant fins fa ben poc.

Què vas fer per celebrar els teus 65 anys?

Això va ser l'any 1991 i vaig voler que la Marina visqués l'ambient d'escalada de Catalunya, aquell que tant m'havia captivat. Per això vam ascendir el Cavall Bernat de Montserrat i vaig ser molt feliç en veure que entre els escaladors poca cosa havia canviat d'aquell tarannà. L'any abans, en Josep Barberà, membre fundador del Grup Cavall Bernat, m'havia posat la medalla de cavallista.

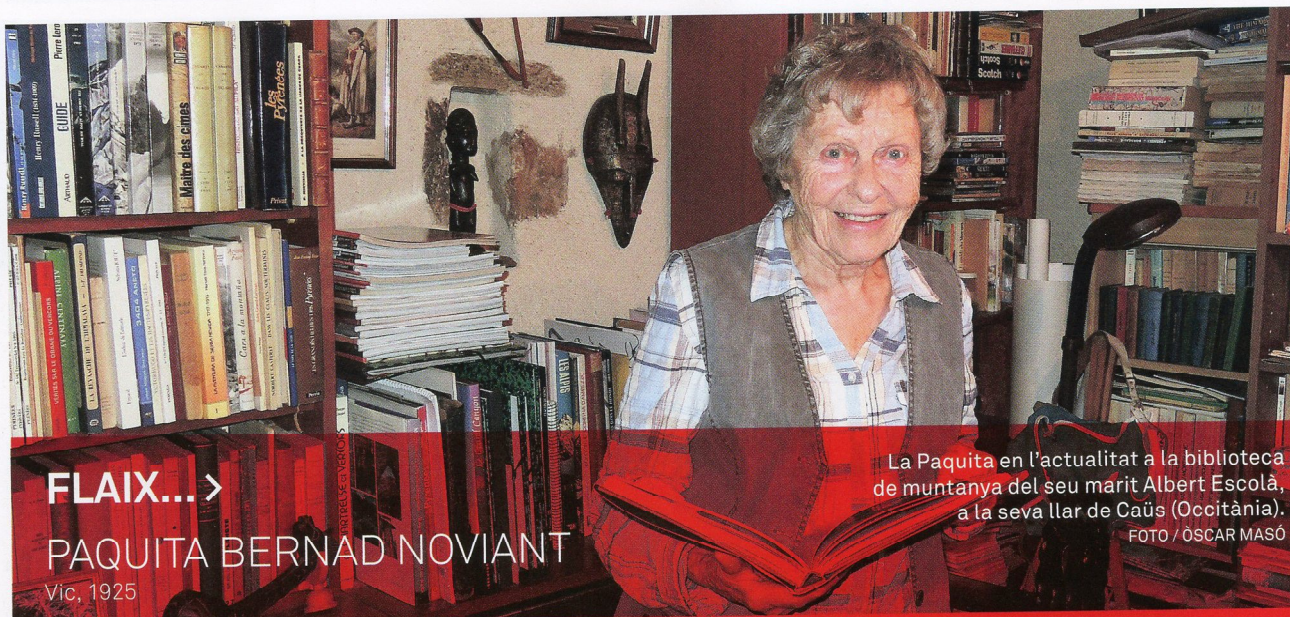
Destinació turística multiesportiva, Sud Canigó organitza de març fins a novembre el «Challenge Sud Canigó»: 7 curses de muntanya pels camins mítics d'aquest territori situat en un Gran Paratge de França.

Veniu a gaudir d'aquesta competició tècnica i emocionant. No us la podeu perdre!
www.sudcanigo.com

SUD CANIGÓ
www.sudcanigo.com

FLAIX... >

PAQUITA BERNAD NOVIANT

Vic, 1925

La Paquita en l'actualitat a la biblioteca de muntanya del seu marit Albert Escolà, a la seva llar de Caüs (Occitània).

FOTO / OSCAR MASÓ

Escaladora pionera catalana de postguerra

Membre de l'Agrupació Excursionista Terra i Mar (TIM), de la Unió Excursionista de Sabadell (UES), del Grup d'Alta Muntanya del Club Muntanyenc Barcelonès, del Club Alpi Francès i del Grup Cavall Bernat.

Resideix a Caüs (Occitània, França).

A Catalunya va treballar en el món de la impressió i a França fent secretariat.

ASCENSIONS PRINCIPALS

1944

Una de les primeres ascensions femenines al Gegant de les Fogueroses, la roca més difícil de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Amb Joan Camp i Albert Escolà.

1945

Primera ascensió femenina a la Cadireta d'Agulles (Montserrat) amb Francesc Palau i Albert Escolà.

1a femenina al Projectil (Montserrat) amb Francesc Palau i Albert Escolà.

1a femenina a la cara nord original de la Castellassa de Can Torras, a Sant Llorenç del Munt, amb Joan Camp.

1946

Obertura de la via *Alaix* a la Momietà (Montserrat), amb Josep Alaix i Albert Escolà.

Ascensió número 101 al Cavall Bernat de Montserrat amb Joan Camp per la via normal.

1947

1a ascensió nacional a la cara nord del Montsaliente (Pallars Sobirà) i obertura de la via *Izquierdo*, amb Tino Izquierdo i Albert Escolà.

1948

Ascensió hivernal a la paret nord del pic Central del Pessó (Andorra), amb Josep Alaix i Albert Escolà.

1a femenina a l'Encantat Petit i 3a absoluta per la via *Boix-Costa-Balaguer* (paret NW), amb Tino Izquierdo i Albert Escolà.

1a femenina a l'agulla Petita d'Amitges, amb Tino Izquierdo i Albert Escolà.

1949

1a femenina a la roca dels Aurons (Montserrat), amb Francesc Gual i Albert Escolà.

3a femenina a la gelera de la cara nord del Mont Perdut, amb Francesc Gual i Albert Escolà.

Anys 50

Boulder a Fontainebleau (França)

Pirineus amb A. Escolà: Vignemale per l'aresta de Gaube, Midi d'Ossau per la via *dels Austriacs*, La Munia, cresta dels Diables, Torre de Marboré, Taillon per l'aresta NW, etc.

Massís del Mont Blanc amb Albert Escolà: agulles Dorées, Argentièrre, Bionnassay, Tour pel Couloir de

la Table, Mont Blanc, Dômes de Miage, Les Courtes, aresta *Forbes* de l'Aiguille du Chardonnet, travessa Midi-Plan i Grands Charmoz l'any 1954 (aquesta també amb Josep Alaix).

Alps del Valais amb A. Escolà: ascensions al Mont Rosa des del costat suís i italià.

A partir de 1960

Ascensions i escalades clàssiques amb A. Escolà i la seva filla Marina als Alps (Mont Blanc, Oisans, Vercors, Écrins, Cerces, Graies, Dolomites), Pirineus, Gredos i Picos de Europa.

Ascensió al Cavall Bernat de Montserrat (via normal) per celebrar el seu 65è aniversari. Any 1991, amb Marina Escolà, Jordi Farrés, F. Roca i E. Mullor.

Caiaç i espeleologia a partir dels 50 anys.

Paracaigudisme als 83 anys.

Com a homenatge a Paquita Bernad i a Albert Escolà (traspassat el 2015), Albert i Òscar Masó obren l'any 2017 la via *Escolà-Bernad* a l'agulla Amagada de la Castellassa (Sant Llorenç del Munt i l'Obac).

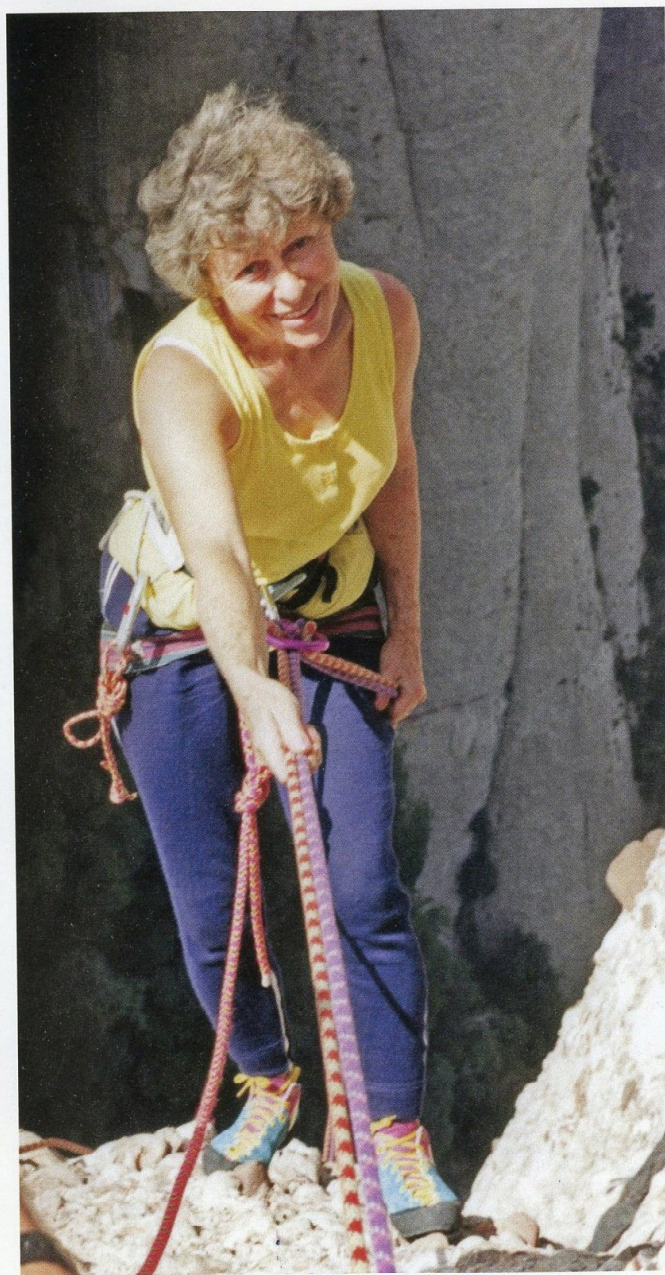
Com creus que ha canviat el món de la muntanya?

El material ha evolucionat molt i ara dona més seguretat. Per contra, la muntanya s'ha massificat molt. L'any 1953 vam trobar ben poca gent al Mont Blanc! També als refugis abans podies deixar el material amb tota confiança; ara ja no, i a llocs com Sant Llorenç del Munt les urbanitzacions han martiritzats la muntanya. Les restriccions d'escalada crec que en alguns llocs poden ser necessàries, però a mi m'agrada tot tan lliure que veig que es perd part de l'aventura, es treu l'encant. I parlant dels rècords que avui es fan com els de Kilian Jornet, a mi no em temptarien pas...

Als 83 anys vas complir el teu somni de llançar-te amb paracaigudes. Com resumiries tot el cúmul d'experiències que has viscut?

Penso que quan arribes a la vellesa i has tingut una vida tan plena, el record de tot plegat t'omple tant que no pots tenir amargor. I és que fins i tot quan dius que ja no podràs fer mai més una cosa, sempre podràs dir: «Però jo l'he feta!»

«Quan arribes a la vellesa i has tingut una vida tan plena, no pots tenir amargor»

Paquita Bernad va escalar el Cavall Bernat de Montserrat l'any 1991 per celebrar el seu 65è aniversari.

Col·lecció L'Estanyol - Cortes

Abundant en paisatges captivadors accessibles a tothom, Sud Canigó us fascinarà per la seva bellesa.

Territori al sud de la muntanya sagrada dels Països Catalans, l'Alt Vallespir és una terra autèntica que encantarà petits i grans.

www.sudcanigo.com

SUD CANIGÓ
www.sudcanigo.com

